

a) Títol del projecte

Campanya de sensibilització ambiental 2018 "Els camins de l'aigua, el camins de la vida"

b) Centres on es desenvoluparà el projecte

Els centres on es desenvoluparà el projecte seran la seu de la Societat d'Amics de la Serra Espadà (SASE), com a entitat sol·licitant i executora del projecte, i l'alberg La Surera gestionat per la cooperativa de treball associat sense ànim de lucre Canopia Coop. V., com a entitat col·laboradora.

SASE
C/ Puríssima, 18
Nules (Castelló)
www.serra-espada.org

La Surera
C/ Carboneras, 4
Almedíjar (Castelló)
www.lasurera.org

c) Coordinador del projecte

La coordinació del projecte estarà a càrrec de Víctor Bayona Viana, llicenciat en ciències ambientals, tècnic de projectes de la Societat d'Amics de la Serra Espadà i monitor pedagògic forestal per la *Asociación de Profesionales Forestales de España*.

d) Índex

- JUSTIFICACIÓ
- OBJECTIUS
- METODOLOGIA
- ACTIVITATS A REALITZAR
- PARTICIPANTS
- RECURSOS MATERIALS I HUMANS
- CALENDARITZACIÓ
- PRESSUPOST
- ANNEXOS

1. Entitats participants
2. Calendari de terminis
3. Proposta didàctica
3. Panells interpretatius
4. Quaderns didàctics

e) Justificació

La Societat d'Amics de la Serra Espadà (SASE) naix als anys noranta amb la vocació de protegir, conservar i donar a conèixer el ric patrimoni natural i cultural dels pobles de la

Serra d'Espadà. Molt d'aquest patrimoni (material i immaterial) està lligat històricament a l'aprofitament de l'aigua, com així ho palesen les nombroses fonts, assuts, aljubs, sèquies, molins, aqüeductes, basses, bancals, etc. que trobem al Parc Natural.

Per tal de posar en valor aquest patrimoni, des de la SASE hem considerat interessant fer-ho servir com a recurs didàctic per a sensibilitzar a diferents col·lectius sobre la importància que ha tingut i té l'aigua dins de la nostra cultura, amb un doble propòsit: conscienciar a les persones per a que facen un millor ús d'aquest recurs i donar a conèixer el ric patrimoni cultural que els propis habitants de la Serra a voltes han desatès.

Entre tots els pobles del Parc Natural hem triat Almedíjar, ja que es dona la circumstància de que aquest municipi, situat en la capçalera de la conca hidrogràfica del riu Palància, reuneix a relativament poca distància un bon grapat d'elements que poden ajudar a explicar in situ el cicle integral de l'aigua i les peculiaritats de l'aprofitament d'aquest recurs.

El darrer any 2017, la SASE va rebre una subvenció per part de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural, mitjançant les ajudes a associacions mediambientals amb activitat en la Comunitat Valenciana per a la difusió de les bones pràctiques en l'ús de l'aigua. Gràcies a aquest suport econòmic, es van dissenyar i executar totes les accions previstes per posar en marxa la present campanya (instal·lació de panells interpretatius i elements de protecció, edició dels quaderns didàctics, disseny dels jocs i tallers ambientals, etc.), possibilitant que un total de 258 escolars i docents de 4 centres educatius de la Vall d'Uixó la validaren al llarg de 6 jornades i proposaren les corresponents millores.

Considerant la sequera que travessem aquests darrers anys, així com la influència directa en la disponibilitat de recursos hídrics, la biodiversitat o la incidència dels incendis forestals, entre altres, des de SASE pensem que aquest treball de sensibilització resulta necessari continuar-ho si volem que la societat civil del demà aposte decididament per la gestió sostenible dels recursos naturals i garantisca la protecció i conservació dels boscos com a factors claus en el cicle hidrològic.

f) Objectius

Promoure les bones pràctiques en l'ús de l'aigua entre diferents col·lectius de persones mitjançant el millor coneixement del cicle hidrològic i el reconeixement de la importància dels usos i aprofitaments tradicionals als pobles de la Serra d'Espadà.

Entre els conceptes a transmetre al llarg de les diferents jornades de sensibilització, es prioritzaran:

- L'aigua com a recurs natural limitat.
- La relació íntima entre el cicle del aigua i el cicle de la vida.
- La importància de les zones de muntanya i els boscos per a la recàrrega dels aqüífers.
- La biodiversitat lligada als ecosistemes aquàtics i de ribera.
- La bona gestió de l'aigua en les capçaleres de les conques mediterrànies.
- Usos i aprofitaments actuals i futurs de l'aigua.

g) Metodologia

Les principals eines metodològiques a emprar per a la realització de les diferents activitats són la interpretació del paisatge i els jocs ambientals.

La interpretació del paisatge és un mètode d'anàlisi de l'espai que permet comprendre i interpretar el funcionament d'un paisatge natural o cultural. Entre els punts més rellevants a tractar durant una ruta interpretativa destaquen:

- Els aspectes naturals (històrics i recents), biòtics i físics que han influït en la seva evolució.
- Quines relacions s'estableixen entre els seus components.
- Quin és el grau de conservació o degradació del paisatge tenint en compte la influència humana (impacte ambiental).
- Quina és la seva qualitat visual.
- Per què seria útil aquest paisatge, des del punt de vista de la utilització per part de l'home, i per què no.
- Com creiem o com ens agradaria que evolucionés el paisatge en el futur.
- Quins són els seus elements patrimonials, quin era el seu ús en el passat i quin és en la actualitat, per què és important garantir la seva conservació, etc.

Els jocs són un vehicle cap a la diversió, permeten a les persones sentir-se bé, i són una manera de relaxar l'ambient i crear un clima de confiança. Aquesta situació afavorix enormement el procés d'aprenentatge, d'assimilació de conceptes, procediments i actituds. Estimula l'apertura sensorial augmentant la significació de tot allò que ocorre al seu voltant.

Mitjançant els jocs s'aconsegueix augmentar l'empatia amb altres circumstàncies personals. Es fomenten valors de cooperació, solidaritat, tolerància i respecte. En aquest sentit, els jocs ambientals poden ajudar a comprendre altres punts de vista diferents al nostre i a ficar-nos en situacions totalment alienes a la nostra vida.

Els jocs servixen com una eina molt efectiva per a provocar reflexions al voltant de situacions determinades; ens facilita, entre altres coses, analitzar els problemes ambientals i crear situacions en principi fictícies pot ajudar-nos a comprendre conceptes més abstractes o menys palpables de la nostra vida quotidiana. Els jocs permeten despertar dubtes, incomodar consciències i replantejar-nos idees preconcebudes al ficar-nos en situacions que d'altra manera no viuríem.

Finalment els jocs permeten no només prendre consciència de les situacions i de l'entorn, sinó que també capaciten per a l'acció, possibiliten experimentar conductes complexes i entrenen per al canvi.

h) Activitats a realitzar

Difusió de la proposta didàctica

La proposta didàctica annexada ha sigut dissenyada per difondre's entre els centres educatius de les poblacions més importants localitzades en els voltants del Parc Natural

com són Sogorb, Vall d'Uixó, Onda, Nules, etc. Aquesta proposta també es difondrà entre altres col·lectius dels mateixos municipis, tractant d'aquesta manera d'ampliar l'impacte de la campanya.

A primers del mes de setembre es concertaran reunions amb els regidors d'aquests municipis per tal d'identificar els centres educatius i col·lectius beneficiaris, prioritzant aquells amb menys recursos. Posteriorment, el coordinador del projecte visitarà als caps d'estudis dels centres educatius i als representants de la resta de col·lectius per saber si els interessa participar en la campanya i, en cas afirmatiu, concretar les dates de les diferents jornades.

Itinerari interpretatiu al voltant del cicle de l'aigua

Aquest itinerari serà realitzada per un guia local i consistirà en un passeig interpretatiu que discorrerà pels voltants del nucli urbà d'Almedíjar, mostrant el patrimoni i la infraestructura hidràulica com a exemple de la gestió integral i sostenible de l'aigua que s'ha dut a terme històricament -i encara hui- als pobles de muntanya de la Serra.

Entre els punts a tractar al llarg d'aquesta ruta destaquen:

- Concepte de conca hidrogràfica.
- Règim de precipitacions en els ecosistemes mediterranis.
- El bosc com a element prioritari en el cicle integral de l'aigua.
- Orografia de la Serra Espadà: pendents abruptes i bancals.
- Hidrografia de les vessants mediterrànies: rius, rambles, barrancs, etc.
- Infraestructura hidràulica: assuts, aljubs, sèquies, aqüeductes, molins, etc.
- Diferents usos de l'aigua: consum humà/animal, reg, energia, etc.
- Depuració i reutilització de l'aigua.

El recorregut inclourà una sèrie de parades on el guia, amb l'ajuda de 4 panells interpretatius, aprofitarà la presència dels diferents elements que conformen el paisatge natural i cultural per a donar les explicacions oportunes, interactuant en tot moment amb els participants.

Al finalitzar la ruta, es lliuraran els quaderns didàctics on els participants trobaran informació complementària sobre la ruta i un seguit de qüestions i exercicis per auto-avaluar el seu aprenentatge.

Bateria de jocs i tallers ambientals

Mentre la meitat dels participants realitza la ruta interpretativa, la resta romandrà romandran amb els monitors que facilitaran els diferents jocs i tallers ambientals.

Els espais que es faran servir per aquesta activitat seran les àrees recreatives dels Pins i del Canyar, així com les instal·lacions de l'alberg La Surera, que a més a més servirà com a punt de benvinguda i reunió, oferint els serveis mínims necessaris per a la realització de l'activitat (serveis, primer auxilis, etc.).

i) Participants

Les jornades de sensibilització aniran dirigides a centres educatius i col·lectius amb menys recursos dels municipis més poblats situats a l'àrea d'esmortiment del Parc Natural de la Serra d'Espadà (Sogorb, Vall d'Uixó, Nules, Onda, etc.), ja que en ells habiten molts dels usuaris d'aquests espai natural i dels seus recursos, i per tant, resulta prioritari involucrar-los en la seua protecció i conservació.

En el cas dels recursos hídrics, aquesta relació resulta més que evident, ja que els aqüífers de valls i costes es nodriuen amb l'aigua que arrepleguen les muntanyes del seu voltant, resultat de la influència de l'orografia i de la presència de boscos en les seues vessants.

Les jornades han sigut dissenyades per a que participen com a màxim un total de 50 persones per jornada, amb un total de 12 jornades, el que suposa 600 beneficiaris directes del projecte. L'intèrpret i els monitors ambientals treballaran amb grups de com a màxim 20-25 persones.

La SASE es farà càrrec de la gestió tècnica i administrativa del projecte, mentre que la cooperativa de treball associat sense ànim de lucre Canopia s'encarregarà de la mantenció dels participants i de la contractació de l'intèrpret i dels monitors ambientals.

j) Recursos materials i humans

Recursos humans

1 Coordinador de projectes
1 Administradora de projectes
2 Monitors ambientals
1 Intèrpret del paisatge

Recursos materials

Material didàctic (quaderns de camp)
Material per als jocs ambientals (llavors, argila, etc.)
Material d'oficina (telèfon, papereria, impressions, etc.)

k) Calendarització

El treball previ de difusió de la proposta didàctica tindrà lloc al llarg dels mes de setembre de 2018, mentres que les jornades de sensibilització es programaran per al mes d'octubre i novembre de 2018, una vegada encetat el curs escolar.

l) Pressupost

	Quantitat	Unitat	Cost unitari (€/unitat)	Total (€)
Difusió de la proposta didàctica				
Coordinació del projecte	3	mesos	500	1.500
Despeses d'oficina (telèfon, papereria, impressions, etc.)	1	concepte	300	300
SUBTOTAL				1.800
Itinerari interpretatiu al voltant del cicle de l'aigua				
Intèrpret del paisatge	12	jornades	100	1.200
Edició del material didàctic (quaderns de camp)	600	quaderns	1,5	900
SUBTOTAL				2.100
Bateria de jocs i tallers ambientals				
Monitors ambientals (x2)	12	jornades	200	2.400
Material per als tallers ambientals (llavors, argila, etc.)	1	concepte	300	300
SUBTOTAL				2.700
Altres despeses				
Manutenció escolars i docents	600	dinars	4	2.400
SUBTOTAL				2.400
TOTAL COSTS DIRECTES				9.000
Despeses administratives (administració, gestoria laboral, despeses bancàries, imprevists, etc.)	1	concepte		1.000
TOTAL COSTS INDIRECTES				1.000
COST TOTAL DEL PROJECTE				10.000

Les despeses de transport correran a càrrec de cadascun dels centres educatius i col·lectius beneficiaris del projecte. L'assegurança d'accident contractada per l'alberg cobrirà als participants al llarg de tota la jornada.

ANNEX N°1: ENTITATS PARTICIPANTS

ENTITATS PARTICIPANTS

Denominació	Societat d'Amics de la Serra Espadà
CIF	G-12325395
Personalitat jurídica	Associació mediambiental
Seu social	C/ Puríssima, 18 – Nules (Castelló)
Pàgina web	www.serra-espada.org
Persona contacte	Carme Orenga Sorribes
Adreça electrònica	secsase@serra-espada.org
Telèfon contacte	634 54 09 56

Denominació	Canopia
CIF	F-12963286
Personalitat jurídica	Cooperativa de treball associat sense ànim de lucre
Seu social	C/ Carboneras, 4 – Almedíjar (Castelló)
Pàgina web	www.canopiacoop.org
Persona contacte	Raquel Guaita Llabata
Adreça electrònica	proyecto@lasurera.org
Telèfon contacte	646 20 52 41

ANNEX N°2: CALENDARI DE TERMINIS

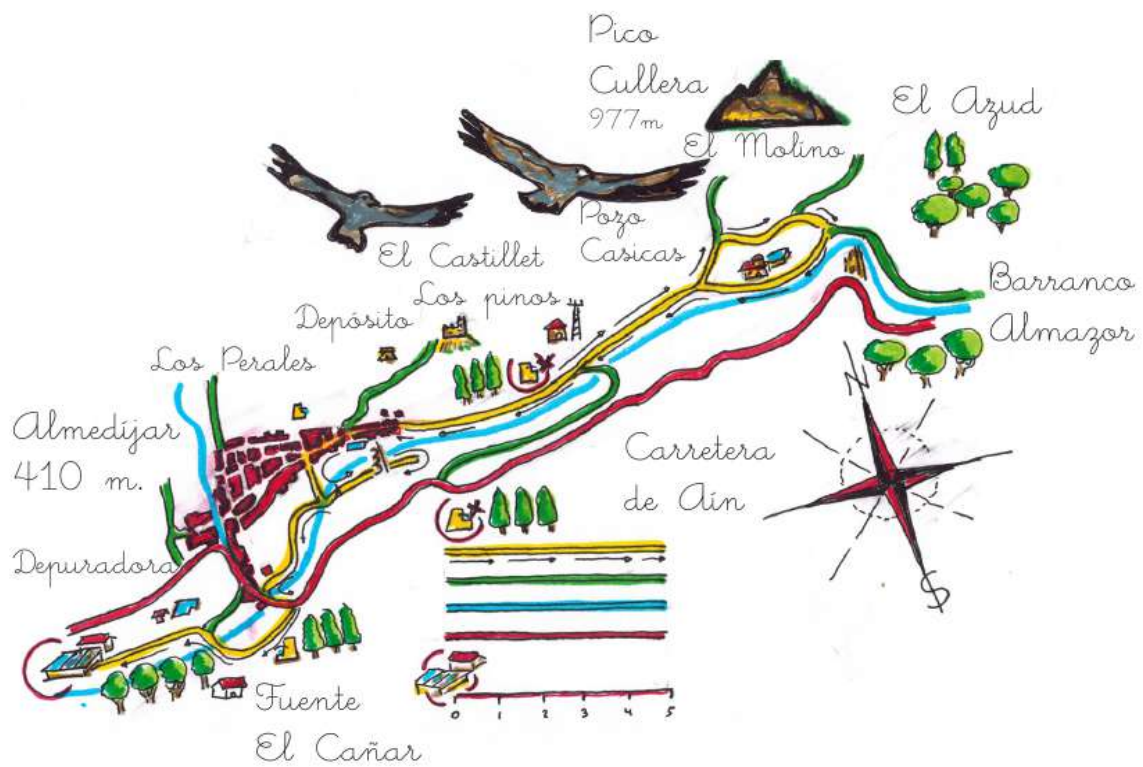
CALENDARI DE TERMINIS

ACTIVITATS	2018											
	gen	feb	mar	abr	mai	jun	jul	ago	set	oct	nov	dec
1. Difusió de la proposta didàctica												
1.1. Reunió amb els regidors de les entitats locals									x			
1.2. Visites als centres educatius i altres col·lectius									x			
1.3. Informe final i justificació de les despeses											x	
2. Itinerari interpretatiu al voltant del cicle de l'aigua	gen	feb	mar	abr	mai	jun	jul	ago	set	oct	nov	dec
2.1. Realització del itinerari										x	x	
2.2. Avaluació interna del itinerari											x	
2.3. Informe final i justificació de les despeses											x	
3. Bateria de jocs i tallers ambientals	gen	feb	mar	abr	mai	jun	jul	ago	set	oct	nov	dec
3.1. Implementació del jocs i tallers										x	x	
3.2. Avaluació interna dels jocs i tallers											x	
3.3. Informe final i justificació de les despeses											x	

ANNEX N°3: PROPOSTA DIDÀCTICA

PROPUESTA DIDÁCTICA

LOS CAMINOS DEL AGUA, LOS CAMINOS DE LA VIDA

Societat d'Amics
de la Serra Espadà

Albergue
LA SUREDA
Espacio Cooperativo

PRESENTACIÓN

La Societat d'Amics de la Serra Espadà (SASE) nace en los años 90 con la vocación de proteger, conservar y dar a conocer el rico patrimonio natural y cultural de los municipios de la Sierra de Espadán. Mucho de este patrimonio, tanto material como inmaterial, está vinculado al aprovechamiento del agua, como así lo evidencian las numerosas fuentes, azudes, aljibes, acequias, molinos, acueductos, balsas, bancales, etc. que encontramos en el interior del Parque Natural.

Con el propósito de poner en valor este patrimonio, desde la SASE hemos creído interesante emplearlo como un recurso didáctico para sensibilizar a los más jóvenes sobre la importancia que ha tenido -y tiene- el agua dentro de nuestra cultura, con un doble propósito: concienciar a las personas para que hagan un mejor uso de este recurso y dar a conocer el rico patrimonio cultural que los propios habitantes de la Sierra a veces han desatendido.

El hecho de que Almedijar se encuentre situado en la cabecera de la cuenca hidrográfica del río Palancia y cuente con una interesante muestra del patrimonio hidráulico en los alrededores de su núcleo urbano, lo hace un enclave ideal para explicar in situ el ciclo integral del agua y las peculiaridades del aprovechamiento de este recurso.

DESTINATARIOS/AS

La presente propuesta didáctica ha sido diseñada pensando en los alumnos/as de primaria y secundaria, entre 8 y 12 años, de los centros educativos situados en los municipios más poblados del área de amortiguamiento del Parque Natural de la Sierra de Espadán, dado que en estas poblaciones habitan gran parte de los usuarios de este espacio natural protegido y de sus recursos, y por tanto deben considerarse como actores clave a la hora de garantizar su protección y conservación.

OBJETIVOS

Objetivo general

Promover las buenas prácticas en el uso del agua entre los/las escolares, mostrándoles un ejemplo de gestión sostenible de este recurso y tratando de que reconozcan y valoren la importancia de los usos y aprovechamientos tradicionales y actuales en los pueblos de la Sierra de Espadán.

Objetivos específicos

Los objetivos transversales son los propios de cualquier programa de educación

ambiental, es decir, ayudar a las personas y colectivos a adquirir:

- Sensibilidad y consciencia sobre el medio ambiente en general y sobre sus problemas conexos.
- Comprensión básica del medio ambiente y de las interrelaciones existente entre la naturaleza y el ser humano.
- Valores sociales e interés por el medio ambiente que les impulse a participar activamente en su protección y mejora.
- Aptitudes necesarias para resolver problemas ambientales.
- Sentido de la responsabilidad y toma de conciencia de la urgente necesidad de resolver los problemas ambientales.

ACTIVIDADES

Itinerario interpretativo-didáctico

Descripción

Itinerario guiado que a lo largo de aproximadamente 4 km por los alrededores del núcleo urbano de Almedíjar, nos descubrirá el rico patrimonio hidráulico de este municipio. Gracias a los 4 paneles interpretativos instalados, los/las escolares van a ser capaces de relacionar cada uno de los diferentes elementos que integran este patrimonio con el ciclo integral del agua.

Puede consultarse el trazado del recorrido y la situación de los paneles en la siguiente página de Wikiloc:

<https://es.wikiloc.com/rutas-senderismo/los-caminos-del-agua-los-caminos-de-la-vida-21486619>

Objetivos específicos

- Mejorar la comprensión del ciclo integral del agua, mediante el contacto directo con el entorno y la naturaleza, fomentando la actividad física con actividades de exploración en el medio.
- Reflexionar sobre la importancia del agua como recurso natural finito imprescindible para la vida, y como elemento vertebrador del ecosistema y configurador del paisaje.
- Analizar el funcionamiento de los elementos del patrimonio relacionados con el aprovechamiento del agua (azudes, molinos, acueductos, balsas, acequias, etc.).
- Mejorar el conocimiento del rico patrimonio natural y cultural de la Sierra de Espadán y

tomar conciencia sobre las formas de vida de los habitantes de los pueblos de montaña, visibilizando la relación directa que existe entre el medio natural y humano.

Contenidos

-Conceptuales: ciclo del agua, climatología, orografía, hidrografía, ecosistemas fluviales y de ribera, paisaje natural y cultural, infraestructura de riego y abastecimiento, usos y aprovechamientos del agua, depuración y reutilización, etc.

-Procedimentales: capacidad de análisis del paisaje, desarrollo del pensamiento deductivo e inductivo, capacidad de ampliar el propio horizonte espacio/tiempo, establecimiento de relaciones causa-efecto a partir de la observación, elaboración de hipótesis, etc.

-Actitudinales: respeto y valoración del paisaje natural y cultural, valoración positiva del aprovechamiento respetuoso del medio, sensibilidad hacia la protección y conservación del patrimonio, conciencia de identidad cultural, etc.

Metodología

Los itinerarios guiados en la naturaleza son uno de los recursos más importantes en la actualidad para el desarrollo de acciones de educación ambiental. Durante el itinerario podemos trabajar temáticas muy diferentes, con la inestimable ayuda de la naturaleza y de las explicaciones del guía, consiguiendo que unos ojos poco acostumbrados puedan descifrar los misterios de la naturaleza y comprender relaciones sencillas pero ocultas.

Las peculiaridades de este itinerario y la interacción con el guía y el entorno, harán posible un proceso de aprendizaje experiencial, mediante el cual el alumno/a construye su propio conocimiento, desarrolla sus habilidades y refuerza sus valores a partir de sus experiencias. Esta es una de las metodologías educativas más naturales y efectivas para aprender y generar nuevos conocimientos.

Tanto el contenido de los paneles interpretativos como el material didáctico editado, se han diseñado teniendo en consideración los contenidos de las asignaturas impartidas en los ciclos de primaria y secundaria (Ciencias Naturales, Ciencias Sociales, Biología y Geología).

Desarrollo

El grupo de escolares, en compañía de al menos un docente, acompañarán al guía a lo largo del recorrido previsto, efectuando paradas en las proximidades de los 4 paneles interpretativos donde se ofrecerán las oportunas explicaciones, resolviendo in situ las dudas que vayan surgiendo.

Les gèlides de l'aigua són unes condicions adverses

Un gelador que s'apaga amb l'aigua que s'ha congelat en un recipient de plàstic. La gèlida és un fenomen que ocorre quan la temperatura baixa molt i l'aigua es congela. Aleshores, l'aigua es transforma en gel i es congela. Aleshores, l'aigua es transforma en gel i es congela. Aleshores, l'aigua es transforma en gel i es congela.

Ordena les lletres de les paraules mixtes. Para ella fingeu ben en el deler ambiciós.

El primer pas al nord el riu que s'apaga en un recipient de plàstic amb ajuda de la màquina del vent de l'illa. (EVA, VIBAR)

El primer pas al nord el riu que s'apaga en un recipient de plàstic amb ajuda de la màquina del vent de l'illa. (EVA, VIBAR)

El primer pas al nord el riu que s'apaga en un recipient de plàstic amb ajuda de la màquina del vent de l'illa. (EVA, VIBAR)

El primer pas al nord el riu que s'apaga en un recipient de plàstic amb ajuda de la màquina del vent de l'illa. (EVA, VIBAR)

¿Y para que usamos el agua?

Un gelador que s'apaga amb l'aigua que s'ha congelat en un recipient de plàstic. La gèlida és un fenomen que ocorre quan la temperatura baixa molt i l'aigua es congela. Aleshores, l'aigua es transforma en gel i es congela. Aleshores, l'aigua es transforma en gel i es congela.

Calculadora del agua

	Quant	Dies al dia	Total dia
1. L'aire de la natura	10 litres		
2. Es omplen les banyes amb el grifo mentre es banya	2 litres		
3. Es omplen les banyes amb el grifo abans de banyar-se	20 litres		
4. Es omplen les banyes amb el grifo mentre es banya	2 litres		
5. Es omplen les banyes amb el grifo abans de banyar-se	20 litres		
6. Es duen l'aigua	40 litres		
7. Es beuen	200 litres		
8. S'usen papers	1 litre		

¿Quanta aigua gastes al dia?

La duració estimada de la ruta es de 2 hores i mitja per grup, sent entre 20 i 25 el nombre màxim d'alumnes/as per grup.

Al finalitzar el itinerari, se li proporcionarà a les docents un quadern didàctic per alumne/a de manera que, una vegada en l'aula, sirvan per reforçar els coneixements adquirits.

Tallers i jocs ambientals

Descripció

Mentres la meitat dels escolars gaudia del itinerari, el restat romanent en una de les àrees recreatives del municipi, on 2 educadors ambientals facilitaran una sèrie de tallers i jocs ambientals sobre temàtiques variades com la prevenció d'incendis forestals, la gestió dels boscos, la reforestació després d'un incendi, la importància dels sentits, les cadenes tròfiques, etc.

Objectius específics

- Establir una relació afectiva amb la naturalesa a través del coneixement i l'experiència, fomentant una actitud de respecte cap al medi natural.
- Promoure la integració de les persones com un element més de la biosfera, propugnant una nova ètica en les relacions entre les persones i el seu entorn.
- Introduir el concepte de solidaritat amb el restat de la humanitat i la necessitat de deixar un món en bon estat a les generacions futures.
- Favorecer un enfocament sistèmic del medi, tenint en compte la seva complexitat i la seva consideració com un sistema de relacions en canvi continu, i no només com una font de recursos considerats de forma additiva.
- Potenciar l'aprenentatge de formes de conservació del medi natural, així com la recerca de solucions individuals i col·lectives que ajudin a la seva defensa i protecció, mitjançant la participació i la responsabilitat individual.
- Possibilitar la convivència, impulsar la cooperació i potenciar el treball grupal.
- Potenciar la creativitat, la imaginació i la fantasia.

Contenuts

- Conceptuals: desenvolupament sostenible, qualitat de vida, agotament de recursos, biodiversitat, canvi climàtic, etc.
- Procedimentals: reflexions sobre les problemàtiques ambientals, comprensió dels conceptes abstractes mitjançant situacions fictícies, capacitat per a l'acció i entrenament per al canvi, etc.

-Actitudinales: consciencia de las situaciones y del entorno, apertura sensorial, educación en valores (cooperación, solidaridad, tolerancia, respeto, etc.), replanteo de ideas preconcebidas, capacidad para ponerse en situaciones ajenas la vida normal, etc.

Metodología

Los juegos y talleres ambientales se basarán en el método experiencial, fundamentado en la participación activa. Este método incorpora experiencias y sensaciones que ayudan a desarrollar una conciencia de los sentidos, necesitando de un entorno estimulante y de situaciones guiadas por objetivos.

Gran parte de este método, marcado por un sentimiento de misterio y aventura, consiste en el deseo de descubrir aquello que es desconocido. También se incide en la cooperación, el trabajo en equipo, la auto-consciencia y el reconocimiento del potencial y de la responsabilidad de uno mismo.

Desarrollo

El grupo de escolares que espera en el área recreativa hasta que el otro grupo complete el itinerario, se dividirá a su vez en 2 grupos de 10-15 alumnos/as, asignándole a cada uno su propio educador/a ambiental.

Los talleres y juegos facilitados por los educadores serán una combinación, en función de las características del grupo, de las siguientes actividades:

-Taller de bolas de semillas *Nendo Dango*

-El juego de la hoja

-El bosque está en tus manos

-El pañuelo forestal

-Murciélago y polilla

-El equilibrio de la naturaleza

OTROS DATOS DE INTERÉS

Las actividades antes descritas pueden realizarse durante todo el año, aunque es entre noviembre y abril cuando hay más probabilidad de encontrar agua en el lecho del barranco de Almanzor, siempre que el régimen de lluvias sea el habitual, lo que hace todavía más atractivo el itinerario didáctico.

El itinerario es corto y discurre muy cerca del núcleo urbano de Almedíjar, por lo que no es necesario ningún equipamiento especial, más allá del básico para cualquier salida al campo: ropa cómoda, calzado adecuado, abrigo o impermeable por si el tiempo no acompaña, etc.

La duración de la jornada es de aproximadamente 6 horas. El albergue La Surera será el punto de encuentro, además de ofrecer a escolares y docentes los servicios mínimos necesarios (baños, primeros auxilios, etc.).

Las actividades han sido diseñadas para grupos de como máximo 50 escolares. En cualquier caso, el número de docentes que acompañarán a los niños/as será como mínimo de 2.

El transporte hasta el albergue La Surera correrá a cargo de los centros educativos. La comida está incluida y consistirá en un pack compuesto por un bocadillo, una bebida y una pieza de fruta. Cualquier alergia o intolerancia alimenticia deberá de ser comunicada a los trabajadores del albergue con suficiente antelación.

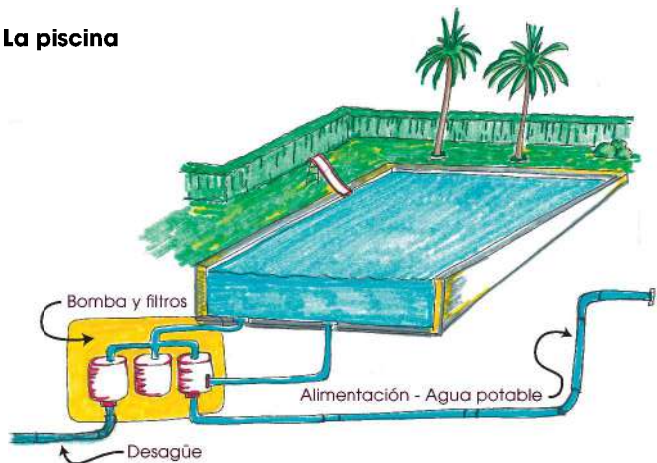
El seguro de accidentes del albergue La Surera cubrirá a escolares y docentes durante la realización de las actividades.

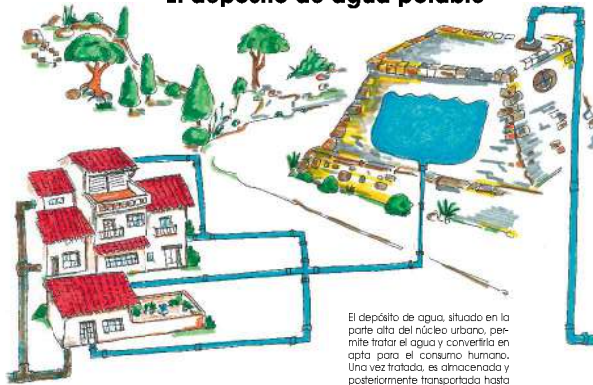
ANNEX N°4: PANNELS INTERPRETATIUS

LOS CAMINOS DEL AGUA, LOS CAMINOS DE LA VIDA

La piscina

El depósito de agua potable

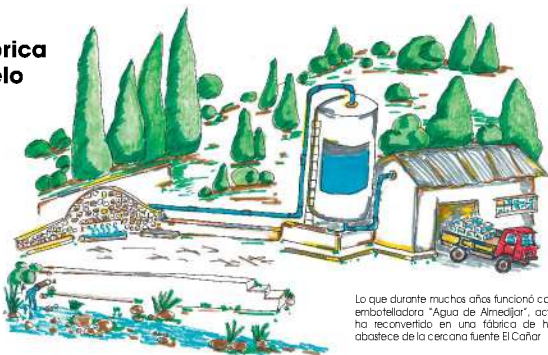
El depósito de agua, situado en la parte alta del núcleo urbano, permite tratar el agua y convertirla en apta para el consumo humano. Una vez tratada, es almacenada y posteriormente transportada hasta los puntos de consumo a través de una amplia red de tuberías.

El azud

Construcción de piedra de origen romano que permite elevar el nivel de agua del barranco y derivar parte de su caudal a través de acequias y tuberías.

La fábrica de hielo

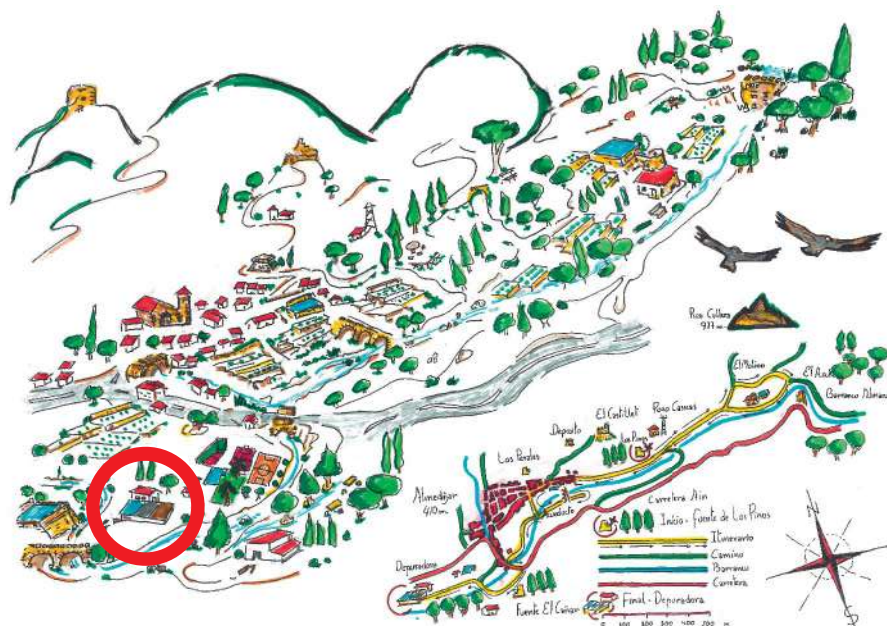

Lo que durante muchos años funcionó como la planta embotelladora "Agua de Almedijar", actualmente se ha reconvertido en una fábrica de hielo, que se abastece de la cercana fuente El Cañar.

La Estación Depuradora de Aguas Residuales (EDAR)

El objetivo de la EDAR es tratar el agua sucia procedente de la red del alcantarillado y devolverla a su cauce natural lo más limpia que sea posible.

Entre la tierra y la atmósfera, la cantidad de agua se mantiene constante; nunca hay una gota más o una gota menos. Es una historia de infinidad circular, de un planeta dándose vida a si mismo. *Linda Hogan*

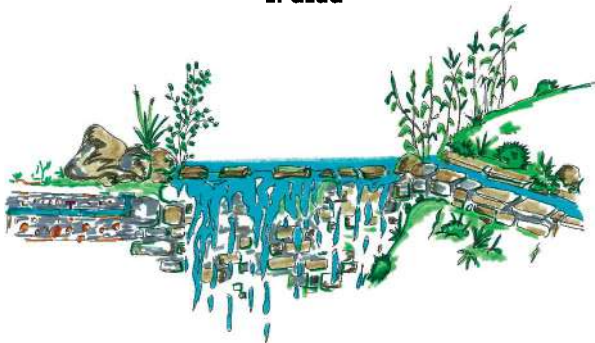

Ayuntamiento de Almedijar

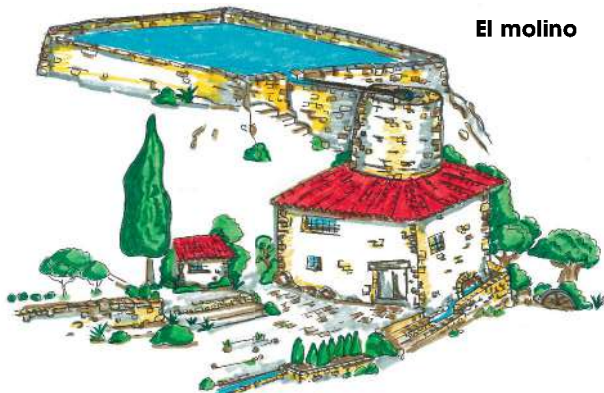
LOS CAMINOS DEL AGUA, LOS CAMINOS DE LA VIDA

El azud

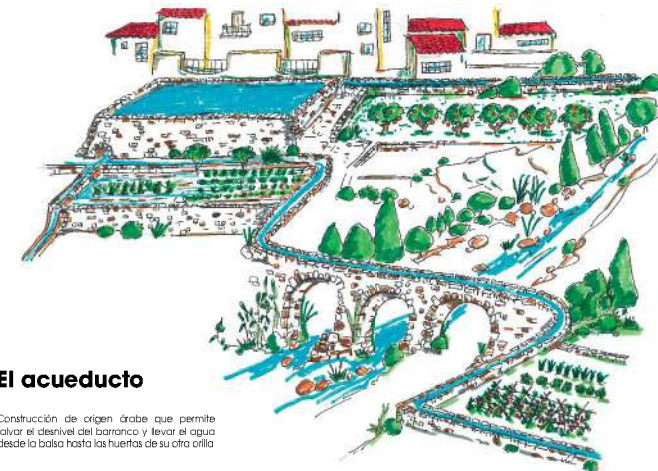

Construcción de piedra de origen romano que permite elevar el nivel de agua del barranco y derivar parte de su caudal a través de acequias y tuberías.

El molino

Instalación que en el pasado sirvió para moler trigo, cebada, bellotas, algarrobas, maíz, etc. aprovechando la fuerza del agua almacenada en su balsa.

El acueducto

Construcción de origen árabe que permite salvar el desnivel del barranco y llevar el agua desde la balsa hasta las huertas de su otra orilla.

Societat d'Amics de la Serra Española

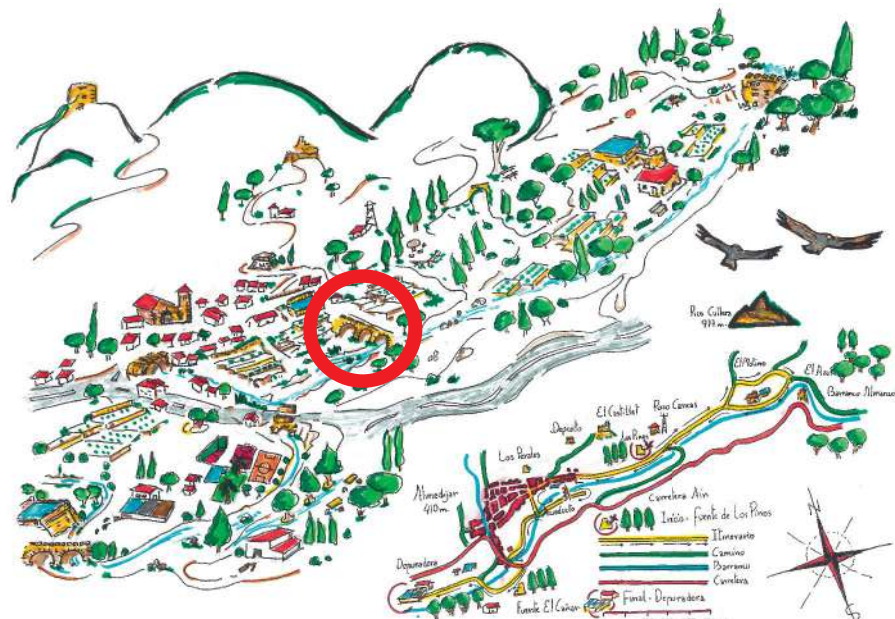

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA D'AGRICULTURA, BIODIVERSITAT I DESENVOLUPAMENT RURALS

Ayuntamiento de Almedijar

Canopia Coop. V. www.coopvalencia.com

Entre la tierra y la atmósfera, la cantidad de agua se mantiene constante; nunca hay una gota más o una gota menos. Es una historia de infinidad circular, de un planeta dándose vida a sí mismo. *Linda Hogan*

El pozo

A través de un sistema de tuberías y con ayuda de una moto-bomba, el pozo permite elevar el agua de los acuíferos subterráneos para abastecer al municipio en verano, época con mayor cantidad de población y menor disponibilidad de agua.

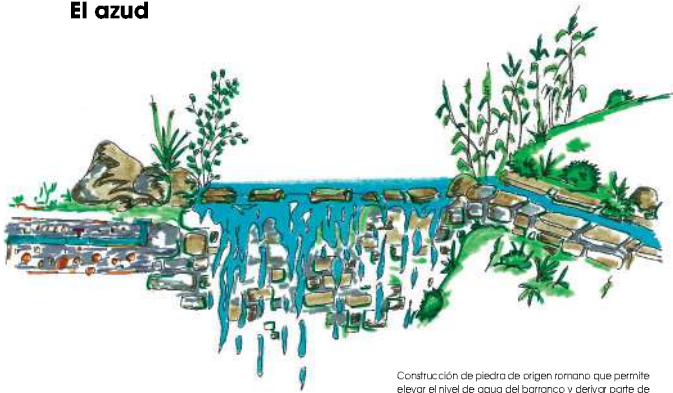

El depósito de agua potable

El depósito de agua, situado en la parte alta del núcleo urbano, permite tratar el agua y convertirla en apta para el consumo humano. Una vez tratada, es almacenada y posteriormente transportada hasta los puntos de consumo a través de una amplia red de tuberías.

LOS CAMINOS DEL AGUA, LOS CAMINOS DE LA VIDA

El azud

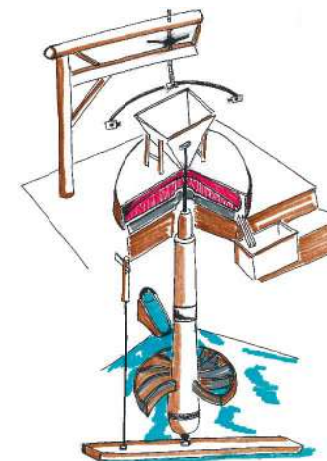

Construcción de piedra de origen romano que permite elevar el nivel de agua del barranco y derivar parte de su caudal a través de acequias y tuberías.

El molino

Instalación que en el pasado sirvió para moler trigo, cebada, bellotas, algarrobos, maíz, etc., aprovechando la fuerza del agua almacenada en su balsa.

El mecanismo del molino

Esta tecnología milenaria es la precursora de los actuales centrales hidroeléctricas, donde se aprovecha la fuerza del agua para producir energía eléctrica.

Societat d'Amics de la Serra Española

GENERALITAT VALENCIANA

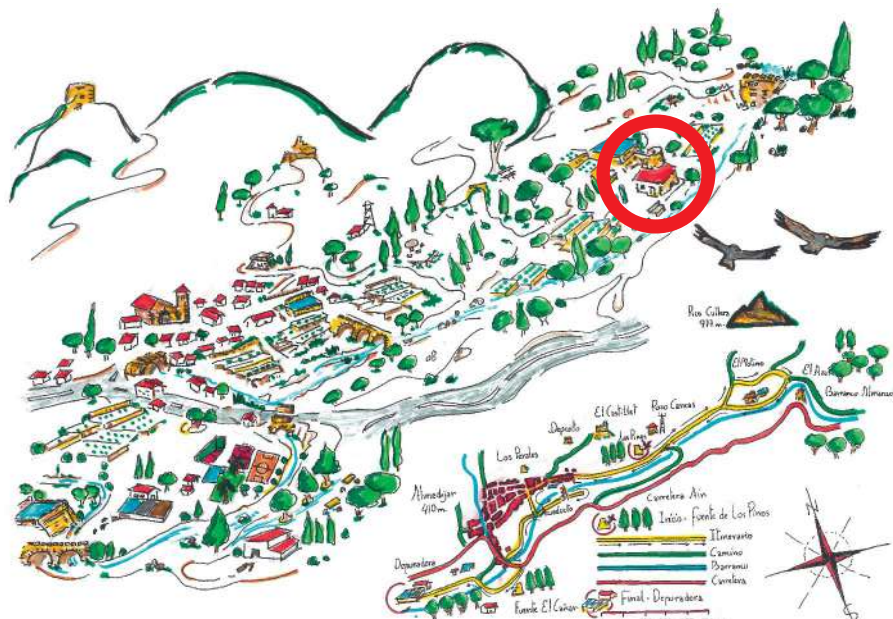
CONSELLERIA D'AGRICULTURA, BIODIVERSITAT I DESENVOLUPAMENT RURAL

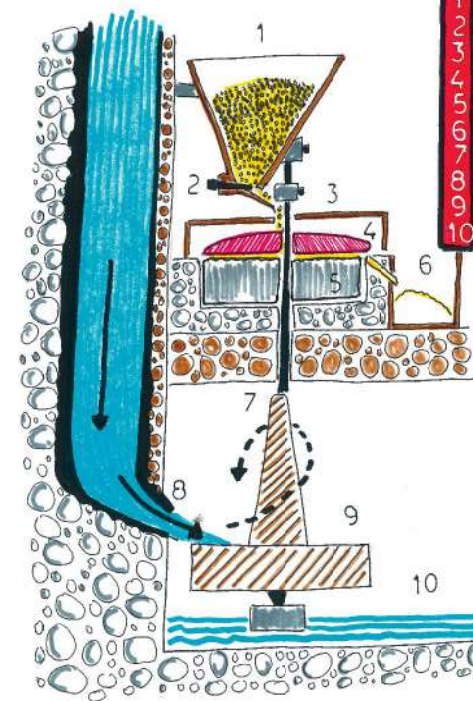
Ayuntamiento de Almedijar

Canopia Coop. V. COOPERATIVA

Los componentes del molino

- 1 Orenza
- 2 Pasacanalón
- 3 Tapa
- 4 Muela Voladera
- 5 Muela Sotana
- 6 Harinera
- 7 Árbol
- 8 Canal
- 9 Rodete
- 10 Carcabo

Entre la tierra y la atmósfera, la cantidad de agua se mantiene constante; nunca hay una gota más o una gota menos. Es una historia de infinidad circular, de un planeta dándose vida a sí mismo. *Linda Hogan*

ANNEX N°5: QUADERNS DIDÀCTICS

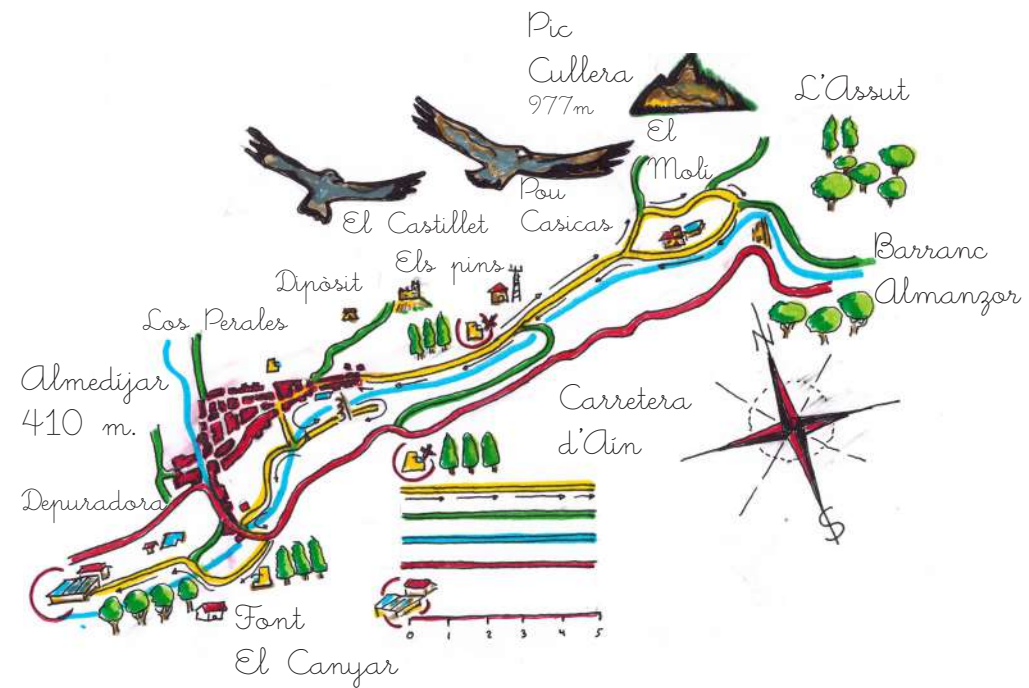

Em diuen Gotylde, espere que hages gaudit d'aquest recorregut pel meu món i que ens tornem a trobar ben aviat!

Recorda:

L'aigua és un element indispensable a la majoria de les nostres activitats, cuidem-la!

ELS CAMINS DE L'AIGUA, ELS CAMINS DE LA VIDA

Il·lustracions: Vicente Navarrete

Col·laboren:

Maquetació:

L'aigua canvia de forma, però és sempre la mateixa

L'aigua pot estar en forma líquida i serveix per a infinitat de coses, com beure, regar els camps, divertir-nos en la piscina, etc.

Pot estar en forma sòlida, com els glaçons de gel, que has d'usar de pressa perquè la calor els fon i torna a convertir-los en aigua líquida.

També podem convertir l'aigua líquida en gasosa, com quan cal fem l'aigua per a bullir macarrons.

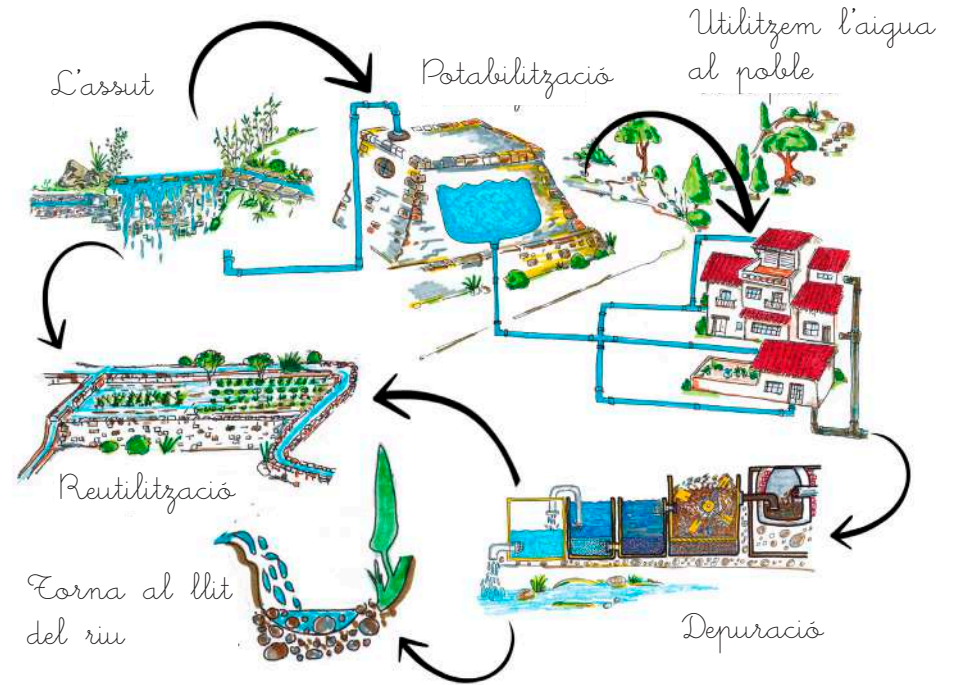
1 Com és l'aigua? (marca amb una creu les respostes correctes)

- Inodora (no té olor) Olorosa De color marró
- De color blanc Picant Incolora (sense color)
- Insípida (sense sabor) Salada

L'aigua és un recurs escàs

Tots sabem que en el planeta hi ha zones on les pluges són més abundants. En aquestes zones trobem una gran quantitat de plantes, abundants rius, grans llacs, etc. Però hi ha altres llocs on l'aigua escasseja.

2 On creus que plou més?

Més consells per a estalviar aigua:

- Tanca bé l'aixeta. Una aixeta degotant pot arribar a malbaratar 30 litres al dia.
- Diques als teus pares que col loquen en la cisterna una botella de plàstic plena d'aigua i tancada. Així es recarregarà una mica menys la cisterna i evitaràs que es gaste més aigua de la necessària cada vegada que uses el vàter.
- Cal usar la rentadora i el renta-plats sols quan estiguen plens.

Què passa amb l'aigua després d'usar-la?

L'aigua bruta que desapareix pel desguàs de la cuina, la dutxa o el vàter, viatja per les canonades fins a la xarxa del clavegueram. Aquesta aigua bruta l'anomenem aigües negres. Podem tornar a utilitzar-la?, la resposta és sí.

Les aigües negres que ixen de la nostra casa poden ser depurades en una depuradora. Aquesta aigua ja no és potable, és a dir, no serveix per a beure, però gràcies a la depuració pot utilitzar-se per a regar cultius, jardins, etc.

També és important depurar les aigües negres abans de retornar-les al riu o al mar. Així s'evita que es contaminen i que puguin morir plantes i animals.

Recorda: L'aigua és un recurs renovable, però encara que puguem depurar-la i reutilitzar-la, sempre cal evitar que s'embrute i es malbarate, ja que és un recurs cada dia

👉 Ves amb compte!, tirem gran quantitat de coses pel desguàs o pel vàter i buidant la cisterna desapareixen, però acaben arribant a la depuradora, i no totes aquestes coses poden eliminar-se. Emplenar amb 😊 o ☹️

- Tirar papers i brosses a l'excusat o al desguàs.
- Buidar la cisterna del vàter més vegades de les necessàries.
- Guardar l'oli usat en un pot de vidre en comptes de tirar-ho per la pila de la cuina.
- Col·locar una paperera al costat del vàter per a dipositar els residus.

Planeta Terra, Planeta Blau

Més de la meitat de la superfície del planeta Terra és aigua, i d'aquesta, pràcticament en la seua totalitat es troba en mars i oceans, i per tant és salada.

Llavors... on es troba l'aigua dolça?. La majoria està en les glaceres en forma de gel. També la podem trobar sota terra (aquífers subterranis) i en els

RECURS ESCÀS / TERRA / ÉSSERS / RESPIRAR / POTABLE / PLANTES / COS HUMÀ

3 Completa les frases amb les següents paraules relacionades amb l'aigua:

- Tots els _____ vius depenem d'ella.
- Sense ella no es pot imaginar la vida en la _____.
- A més, les _____ la necessiten per a créixer.
- Els peixos poden _____ gràcies a ella.
- Més de la meitat del _____ és aigua i la necessitem per a respirar, digerir els aliments o protegir-nos de malalties.
- Cada persona necessita diàriament diversos litres d'aigua dolça _____ per a viure. Tan sol una mínima part de l'aigua del nostre planeta és apta per al consum humà, per açò diem que és un _____.

Les gotes d'aigua són unes vertaderes aventureres

La quantitat d'aigua que hi ha en el planeta és sempre la mateixa, el què passa és que està continuament canviant d'estat i de lloc. Una mateixa goteta d'aigua ha pogut estar en els núvols, en un riu, en el mar, sota terra, en la neu de les muntanyes, etc.

4 ● Ordena les lletres de les paraules misterioses. Fixa't bé en el dibuix anterior:

- El procés pel qual l'aigua líquida es converteix en vapor amb ajuda de l'energia del sol es diu CIEVAORAPO

- El procés pel qual el vapor d'aigua ascendeix fins a les capes altes de l'atmosfera refredant-se i formant els núvols es diu ODENCONSACI

- El procés pel qual s'evapora l'aigua en la superfície de plantes i animals es diu RAPIOTRACINS

- El procés pel qual l'aigua és absorbida per la terra i conduïda a capes més profundes es diu TRAFILINOCI

I perquè usem l'aigua?

Ja saps que l'aigua l'usem per a beure, dutxar-nos, raspallar-nos les dents, llavar la roba, fregar, etc.

A més, és necessària en el camp per al reg dels cultius, o a les indústries per a la fabricació d'una gran quantitat de productes.

8 ● Calculadora de l'aigua	Gastes	Vegades al dia	Total dia
Fires de la cadena	10 litres		
Et raspalles les dents amb l'aixeta tancada quan no la necessites	2 litres		
Et raspalles les dents amb l'aixeta oberta tot el temps	20 litres		
T'ensabones les mans i tanques l'aixeta quan no la necessites	2 litres		
T'ensabones les mans amb l'aixeta oberta tot el temps	20 litres		
Et dutxes	40 litres		
Et banyes	205 litres		
Beus aigua	1 litre		
Quanta aigua gastes al dia?			

Podem beure qualsevol aigua?

Pensa com aconseguiries beure aigua quan tens set... només amb obrir una aixeta o una botella tens aigua fresca i rica a la teua disposició!

Has de saber que si beguérem l'aigua directament dels rius, llacs, etc. ens assentaria malament, perquè conté algunes substàncies i microorganismes, com els bacteris, nocius per a la salut. Per a que l'aigua siga potable, per a que puguem beure-la, ha de ser potabilitzada.

Després, l'aigua s'embotella o arriba per les canonades fins a les nostres cases, col legis, fonts... i així tots disposem d'aigua potable!

7 Sopa de lletres

Cerca en aquesta sopa de lletres 5 paraules relacionades amb el consum d'aigua.

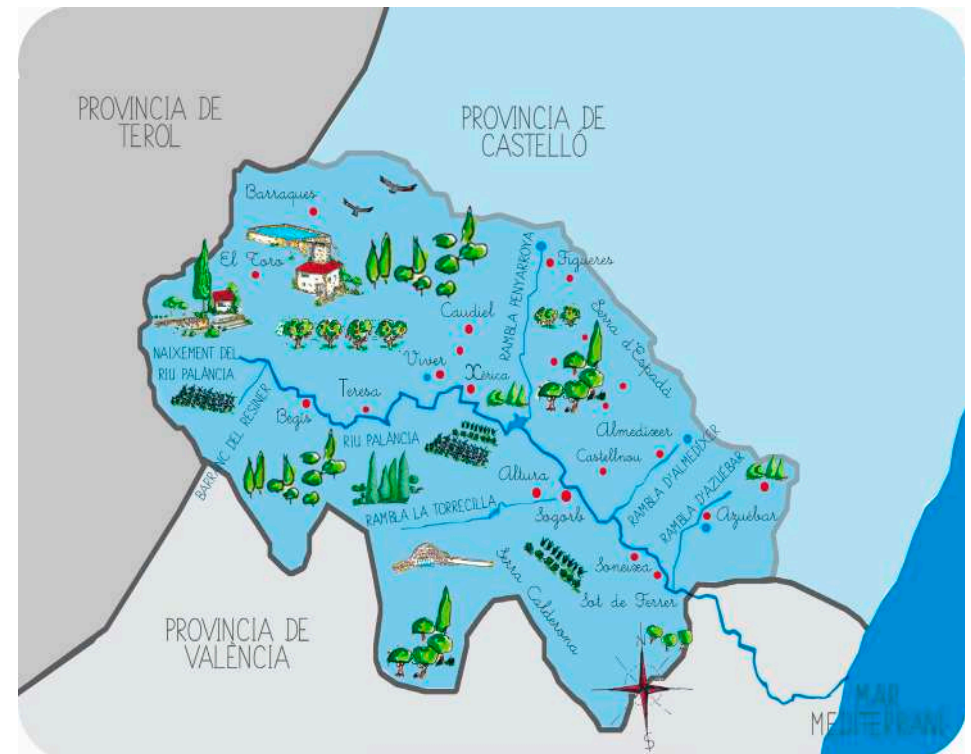
- AIXETA
- POTABILITZACIÓ
- BACTERIS
- CANONADA
- FONT

F	X	M	N	B	D	G	I	E	T	O	D	M	M
R	Q	A	Y	H	E	P	M	N	R	S	I	A	G
T	U	I	V	C	B	A	V	T	Y	A	D	A	U
P	O	T	A	B	I	L	I	T	Z	A	C	I	O
T	A	U	A	I	Q	B	A	U	N	T	I	X	A
N	E	X	T	P	M	I	A	O	Y	D	M	E	E
S	E	T	X	O	V	C	N	S	M	F	T	T	I
A	S	A	C	B	G	A	V	R	S	O	S	A	M
X	A	T	V	M	C	O	I	R	C	N	T	T	S
E	X	C	Q	T	N	D	I	E	A	T	T	G	X
C	I	Y	B	A	C	T	E	R	I	S	T	E	Z
X	A	T	V	C	M	W	I	X	A	V	T	H	X

La conca del riu Palància

El riu Palància dona nom a la conca per ser el més important i llarg de tots els de la zona, i recorre aproximadament 85 km des del seu naixement en El Toro fins a la seua desembocadura en el mar a Sagunt.

Al llarg del seu recorregut, el riu Palància es nodrix de nombroses fonts i barrancs que hi aboquen les seues aigües. Molts d'aquests barrancs solen anar secs quasi tot l'any i es coneixen comunament com a rambles. Quan plou de forma torrencial, l'aigua circula per aquestes rambles en gran quantitat i amb molta força i velocitat.

5 Fixa't en el mapa anterior i contesta a les següents preguntes:

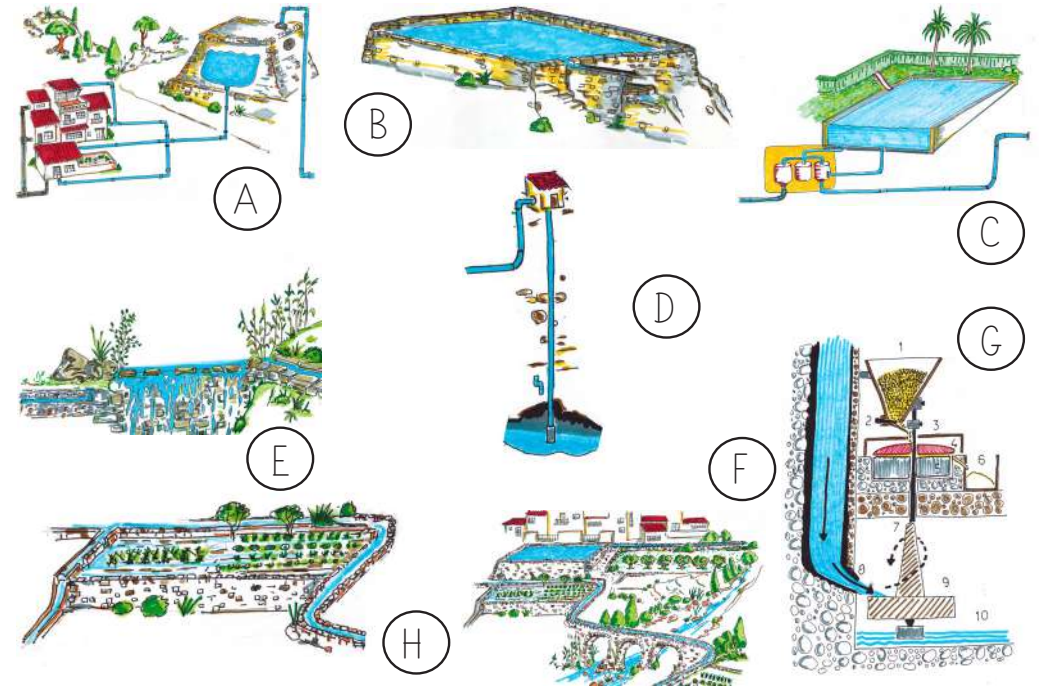
- En quina província naix el riu Palància?

- En quina província desemboca el riu Palància?

- Anomena 3 municipis pels quals passe el riu Palància

- Nomena 3 rius/rambles/barrancs que aboquen les seues aigües al riu Palància

- Quin és el nom de la rambla que porta fins al riu Palància les aigües que s'arreglen a Almedijar?

Imagina que un extraterrestre ha aterrat al vostre costat. Intenta explicar-li breument per a què serveixen algunes de les anteriors construccions.

Assut:

Sèquia:

Molí:

Aqüeducte:

L'ésser humà i l'aigua

L'ésser humà ha tractat al llarg de la història d'aprofitar al màxim l'aigua de pluja i l'aigua subterrània per a beure, regar cultius, moldre grans, etc.

6 Relaciona cadascun dels següents noms amb les construccions de la pàgina següent.

Bassa Piscina Aqüeducte Sèquia

Assut Molí Pou Dipòsit

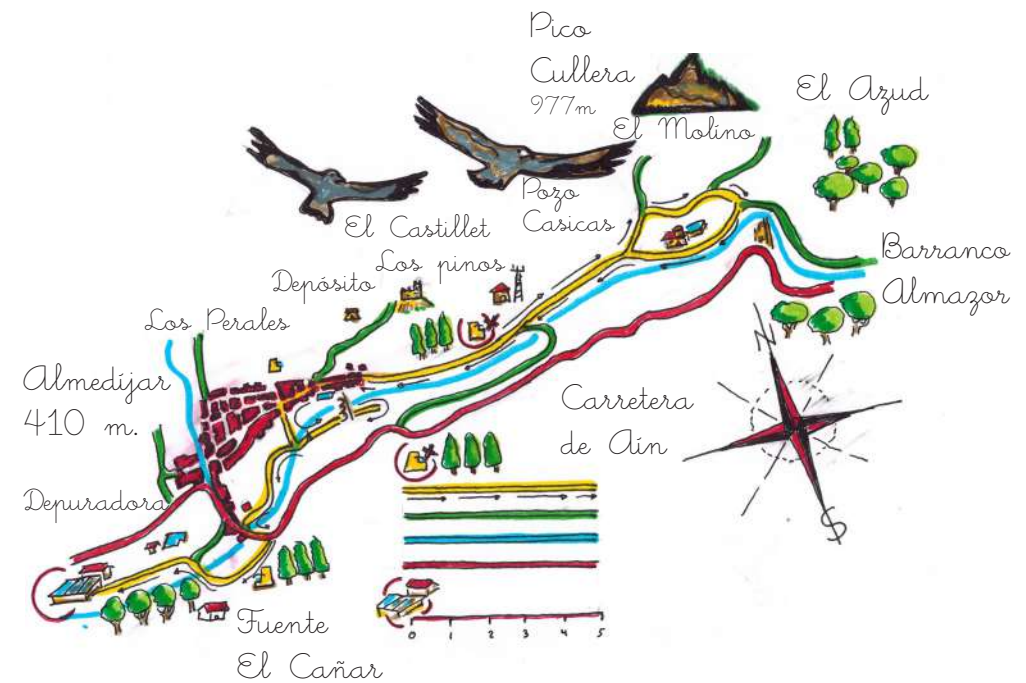

Me llamo Gotylde, espero que hayas disfrutado de este recorrido por mi mundo y que nos volvamos a ver pronto.

Recuerda:

¡El agua es un elemento indispensable en la mayoría de nuestras actividades. Cuidémosla!

LOS CAMINOS DEL AGUA, LOS CAMINOS DE LA VIDA

Ilustraciones: Vicente Navarrete

Colaboran:

Maquetación:

GENERALITAT
VALENCIANA

CONSELLERIA D'AGRICULTURA, MEDI AMBIENT,
CANVI CLIMÀTIC I DESENVOLUPAMENT RURAL

Canopia Coop. V.
som COOPerativa

ARRELAIRES

El agua cambia de forma, pero es siempre la misma

El agua puede estar en forma líquida y sirve para infinidad de cosas, como beber, regar los campos, divertirnos en la piscina, etc.

Puede estar en forma de sólido, como los cubitos de hielo, que tienes que usar rápido porque el calor los derrite y vuelve a convertirlos en agua líquida.

También podemos convertir el agua líquida en gaseosa, como cuando calentamos el agua para hervir macarrones.

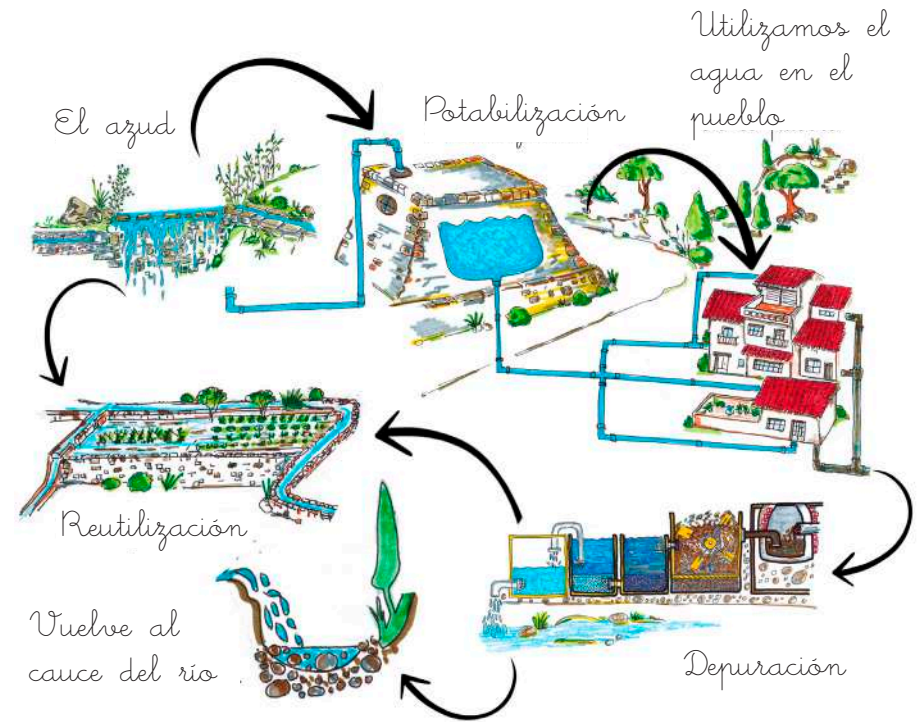
1 ¿Cómo es el agua? (marcar con una cruz las respuestas correctas)

- Inodora (no tiene olor) Olorosa De color marrón
- De color blanco Picante Incolores (sin color)
- Insípida (sin sabor) Salada

El agua es un recurso escaso

Todos sabemos que en el planeta hay zonas donde las lluvias son abundantes. En estas zonas encontramos una gran cantidad de plantas, abundantes ríos, grandes lagos, etc. Pero hay otros lugares donde el agua escasea.

2 ¿Dónde crees que llueve más?

Más consejos para ahorrar agua:

- Cierra bien el grifo. Un grifo goteando puede llegar a gastar 30 litros al día.
- Dile a tus padres que coloquen en la cisterna una botella de plástico llena de agua y cerrada. Así se recargará un poco menos la cisterna y evitarás que se gaste más agua de la necesaria cada vez que usas el inodoro.
- Hay que usar la lavadora y el lavaplatos sólo cuando estén llenos.

¿Qué pasa con el agua después de usarla?

El agua sucia que desaparece por el desagüe de la cocina, la ducha o el váter, viaja por las tuberías hasta la red del alcantarillado. A estas aguas sucias las llamamos aguas negras. ¿Podemos volver a utilizarla?, la respuesta es sí.

Las aguas negras que salen de nuestra casa pueden ser depuradas en una depuradora. Este agua ya no es potable, es decir, no sirve para beber., pero gracias a la depuración puede utilizarse para regar cultivos, jardines, etc.

También es importante depurar las aguas negras antes de devolverlas al río o al mar. Así se evita que se contaminen y que puedan morir plantas y animales.

Recuerda: El agua es un recurso renovable, pero aunque podamos depurarla y reutilizarla, siempre hay que evitar que se ensucie y se gaste sin motivo, ya que es un recurso cada día más escaso.

2 ¡Ojo! Tiramos gran cantidad de cosas por el desagüe o el váter y vaciando la cisterna desaparecen, pero acaban llegando a la depuradora, y no todas esas cosas pueden eliminarse.

Rellenar con 😊 o ☹️

- Tirar papeles y basuras al retrete o al desagüe.
- Vaciar la cisterna del váter más veces de las necesarias.
- Guardar el aceite usado en un bote de vidrio en vez de tirarlo por la pila de la cocina.
- Colocar una papelerera junto al váter para depositar los residuos.

Planeta Tierra, Planeta Azul

Más de la mitad de la superficie del planeta Tierra es agua, y de ésta, prácticamente casi toda se encuentra en mares y océanos, y por tanto es salada.

Entonces... ¿dónde se encuentra el agua dulce?. La mayoría está en los glaciares en forma de hielo. También la podemos encontrar bajo tierra (acuíferos subterráneos) y en los ríos y lagos de la superficie terrestre.

RECURSO ESCASO / TIERRA / SERES / RESPIRAR / POTABLE / PLANTAS / CUERPO HUMANO

3 Completa las frases con las siguientes palabras relacionadas con el agua:

- Todos los _____ vivos dependemos de ella.
- Sin ella no se puede imaginar la vida en la _____.
- Además, las _____ la necesitan para crecer.
- Los peces pueden _____ gracias a ella.
- Más de la mitad del _____ es agua y la necesitamos para respirar, digerir los alimentos o defendernos de enfermedades.
- Cada persona necesita diariamente varios litros de agua dulce _____ para vivir. Tan solo una mínima parte del agua de nuestro planeta es apta para el consumo humano, por eso decimos que es un _____.

Las gotas de agua son unas verdaderas aventureras

La cantidad de agua que hay en el planeta es siempre la misma, lo que pasa es que está continuamente cambiando de estado y de lugar. Una misma gotita de agua ha podido estar en las nubes, en un río, en el mar, bajo tierra, en la nieve de las montañas, etc.

4 Ordena las letras de las palabras misteriosas. Para ello fijate bien en el dibujo anterior:

- El proceso por el cual el agua líquida se convierte en vapor con ayuda de la energía del sol se llama CIEVAONRAPO

- El proceso por el cual el vapor de agua asciende hasta las capas altas de la atmósfera enfriándose y formando las nubes se llama ONDENCONSACI

- El proceso por el cual se evapora el agua en la superficie de plantas y animales se llama RAPIONTRACINS

- El proceso por el cual el agua es absorbida por el suelo y conducida a capas más profundas se llama TRAFILINONCI

¿Y para que usamos el agua?

Ya sabes que el agua la usamos para beber, ducharnos, cepillarnos los dientes, lavar la ropa, fregar, etc.

Además, es necesaria en el campo para el riego de los cultivos, o en las industrias para la fabricación de una gran cantidad de productos.

8 Calculadora del agua	Gastas	Veces al día	Total día
Tiras de la cadena	10 litros		
Te cepillas los dientes con el grifo cerrado cuando no lo necesitas	2 litros		
Te cepillas los dientes con el grifo abierto todo el tiempo	20 litros		
Te enjabonas las manos con el grifo cerrado cuando no lo necesitas	2 litros		
Te enjabonas las manos con el grifo abierto todo el tiempo	20 litros		
Te duchas	40 litros		
Te bañas	205 litros		
Bebes agua	1 litro		
¿Cuánta agua gastas al día?			

¿Podemos beber cualquier agua?

Piensa en cómo consigues beber agua cuando tienes sed... ¡sólo con abrir un grifo o una botella tienes agua fresca y rica a tu disposición!

Debes saber que si bebiéramos el agua directamente de los ríos, lagos, etc. nos sentaría mal, porque contiene algunas sustancias y microorganismos, como las bacterias, dañinos para la salud. Para que el agua sea potable, para que podamos beberla, debe ser potabilizada.

Después, el agua se embotella o llega por las tuberías hasta nuestras casas, colegios, fuentes... ¡y así todos disponemos de agua potable!

7 Sopa de letras

Busca en esta sopa de letras 5 palabras relacionadas con el consumo de agua.

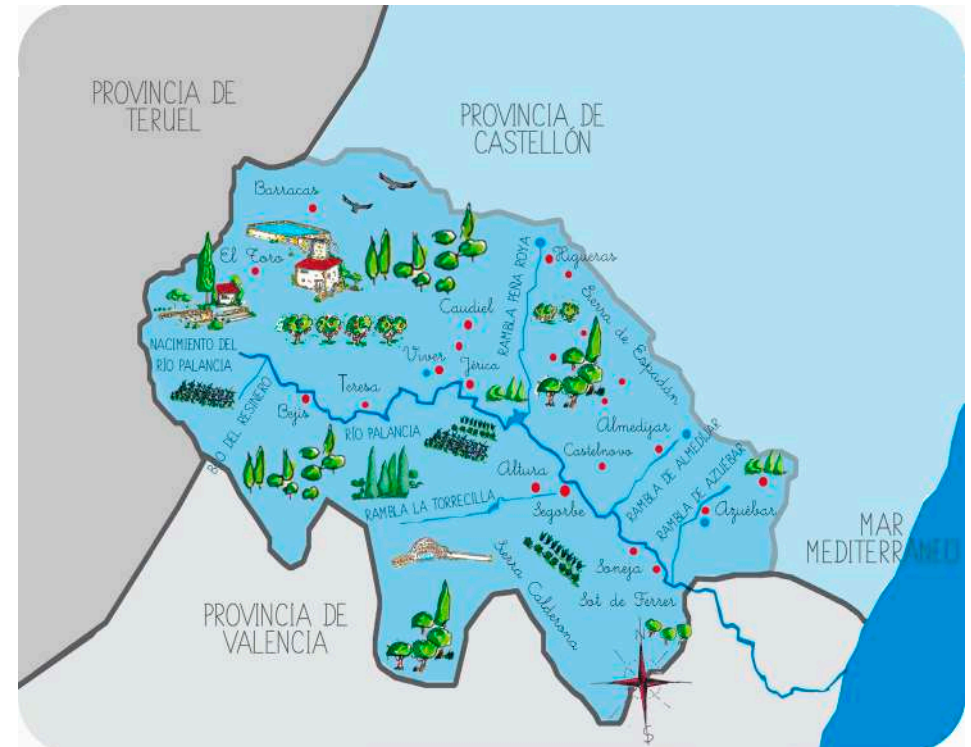
- GRIFO
- POTABILIZACIÓN
- BACTERIAS
- TUBERÍA
- FUENTE

F	X	M	N	B	D	G	I	E	T	O	D	M	M
R	Q	A	Y	H	G	E	M	N	R	G	A	I	G
T	U	I	V	C	R	B	V	T	Y	R	E	A	U
P	O	T	A	B	I	L	I	Z	A	C	I	O	N
T	A	U	A	I	F	Q	A	N	T	R	X	I	A
N	E	X	T	P	O	M	O	Y	E	D	E	R	E
S	E	T	X	O	V	N	S	B	M	F	T	C	I
A	S	A	C	B	A	V	U	R	S	U	A	N	M
X	A	T	V	C	O	T	I	R	C	E	T	T	S
E	X	C	Q	T	N	D	I	E	A	N	T	G	X
C	B	A	C	T	E	R	I	A	S	T	T	E	Z
X	A	T	V	C	M	W	I	X	A	E	T	H	X

La cuenca del río Palancia

El río Palancia da nombre a la cuenca por ser el más importante y largo de todos los de la zona, recorriendo aproximadamente 85 km desde su nacimiento en El Toro hasta su desembocadura en el mar en Sagunto.

A lo largo de su recorrido, el río Palancia se alimenta de numerosas fuentes y barrancos que vierten sus aguas en él. Muchos de estos barrancos suelen ir secos casi todo el año y se conocen comúnmente como ramblas. Cuando llueve de forma torrencial, el agua circula por estas ramblas en gran cantidad y con gran fuerza y velocidad.

5 Fíjate en el mapa anterior y contesta a las siguientes preguntas:

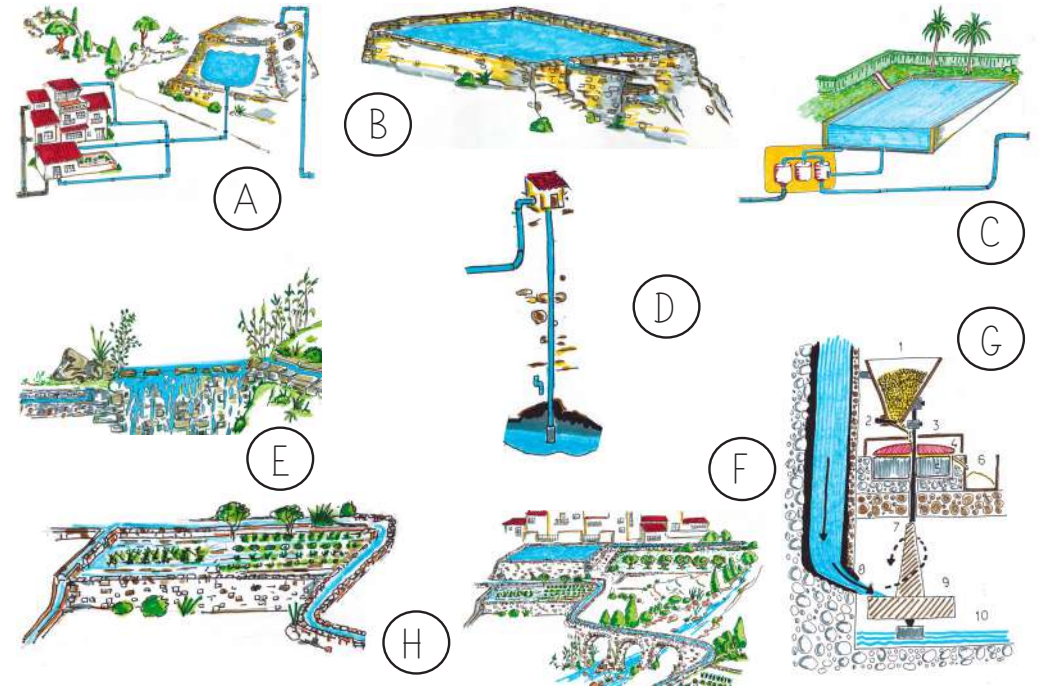
- ¿En qué provincia nace el río Palancia?

- ¿En qué provincia desemboca el río Palancia?

- Nombra 3 municipios por los que pase el río Palancia

- Nombra 3 ríos o ramblas que viertan sus aguas al río Palancia

- ¿Cuál es el nombre de la rambla que lleva hasta el río Palancia las aguas que se recogen en Almedijar?

Imagina que un extraterrestre ha aterrizado junto a vosotros. Intenta explicarle brevemente para que sirven algunas de las anteriores construcciones

Azud:

Acequia:

Molino:

Acueducto:

El ser humano y el agua

El ser humano ha tratado a lo largo de la historia de aprovechar al máximo el agua de lluvia y el agua subterránea para beber, regar cultivos, moler granos, etc.

6 Relaciona cada nombre con las construcciones de la página siguiente.

Balsa Piscina Acueducto Acequia

Azud Molino Pozo Depósito